

KLAGANDE

Borås Stad
501 80 Borås

Ombud: Advokaterna Josefin Mallmin och Torgny Wetterberg
A1 Advokater KB
Riddargatan 13 A
114 51 Stockholm

MOTPART

Olle Lindeblad
Skogsrydsvägen 53
506 49 Borås

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Jönköpings dom den 17 januari 2014 i mål nr 544-13, 1031-13 och 1494-13, se bilaga A

SAKEN

Laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900)

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Kammarrätten bifaller överklagandet och upphäver förvaltningsrättens dom.

YRKANDEN M.M.

Borås Stad, som återkallat sitt överklagande i förvaltningsrättens mål nr 1588-13, yrkar att kammarrätten, med ändring av förvaltningsrättens dom, lämnar Olle Lindeblads talan i de tre övriga målen utan bifall.

Olle Lindeblad motsätter sig bifall till överklagandet.

VAD PARTERNA ANFÖR

Borås Stad

Ellagen (1997:857) reglerar vilka intäkter ett elnätsföretag har rätt att ha och går, i egenskap av speciallagstiftning, före kommunallagens självkostnadsprincip. Detta innebär att i den utsträckning ellagen innehåller särskilda bestämmelser rörande t.ex. prissättning av elnätstjänster så går dessa regler före kommunallagens självkostnadsprincip. Detta kom till uttryck i förarbetena inför avregleringen av elmarknaden som genomfördes den 1 januari 1996. Redan före avregleringen fanns emellertid bestämmelser om en statlig priskontroll, vilken gjorde att självkostnads- och likställighetsprinciperna inte var tillämpliga. Syftet med avregleringen var att utsätta elhandel och elproduktion för konkurrens och den kommunala aktiviteten inom dessa områden var mycket betydande. Avsikten var att marknaden inom respektive verksamhetsområde skulle fastställa priset. Det krävdes då, för att en sådan verksamhet även fortsättningsvis skulle kunna bedrivas i kommunal regi, att dessa produktionsområden undantogs från självkostnads- och likställighetsprinciperna. Detta infördes uttryckligen i ellagen, numera i 7 kap. 2 §, där det anges att verksamheten ska bedrivas på affärsmässig grund. Elnätet ansågs däremot utgöra ett så kallat naturligt monopol, då det krävs koncession för att bedriva verksamheten och det bara finns en nätägare inom varje koncessionsområde. Därför skulle en särskild myndighet granska nätföretagens intäkter i efterhand. Från och med år 2012 fastställer Energi-

marknadsinspektionen en intäktsram för varje elnätsföretag fyra år framåt åt gången. Detta innebär att ett elnätsföretag inte får ha högre intäkter än vad som följer av beslutad intäktsram. Syftet var att uppnå en priskontroll av monopolverksamheten som skulle vara likvärdig för alla elnätsföretag. I samband härmed konstaterades att såvitt gäller nätverksamheten, som är särskilt reglerad genom ellagen, gäller dessa bestämmelser i stället för kommunallagens regler.

Inte heller i samband med senare ändringar i ellagens regler om elnätsavgifter samt sättet att bedöma skäligheten i dessa har självkostnadsprincipen ansetts tillämplig. I samband med överprövning i domstol har endast ellagen tillämpats. Det är uppenbart att lagstiftningen hela tiden vilat på förutsättningen att alla elnätsföretag lyder under samma regelverk. Det finns alltså inte någon särreglering av kommunal nätverksamhet såvitt avser prissättning jämfört med verksamhet som bedrivs i t.ex. privat regi. Situationen är annorlunda för nätverksamhet i jämförelse med andra kommunala monopol. För dessa saknas särskild lagreglerad prisreglering och då är det naturligt att de kommunala principerna om t.ex. självkostnad tillämpas. Syftet med principen är då att skydda kommunmedlemmarna mot monopolprissättning.

Villkoren för alla nätföretag ska vara lika oavsett om det är fråga om ett kommunalt ägt bolag eller en helt privat aktör. Förvaltningsrättens dom innebär dock att förutsättningarna för att bedriva nätverksamhet i kommunal regi blir sämre än om den bedrivs privat eller statligt, vilket uppenbart inte varit lagstiftarens mening.

Olle Lindeblad

Ellagen är en allmän lagstiftning som gäller för samtliga elbolag, såväl privata som kommunala. Kommunallagen är däremot endast tillämplig på kommunala företag och bör därför i sammanhanget uppfattas som en specialreglering för vissa aktörer på elmarknaden, nämligen de kommunala

bolagen. Självkostnadsprincipen gäller för all kommunal verksamhet, då det inte är uttryckligen undantaget genom att det i lag föreskrivits att verksamheten ska bedrivas på affärsmässig grund. Det är endast verksamhet som innefattar produktion av och handel med el som enligt lag är undantagen från kommunallagens regler om självkostnad och förbud mot vinstsyfte. Den verksamhet i form av överföring av el som Borås Elnät AB bedriver har däremot inte undantagits. Åtskillnaden mellan dessa två typer av verksamhet framkommer i ellagen och om det hade varit lagstiftarens avsikt att undanta överföring av el från självkostnadsprincipen skulle detta ha framgått av skrivningen i 7 kap. ellagen. I de förarbeten som Borås Stad hänvisar till anges att kommunallagens bestämmelser gäller för kommunal elverksamhet *utöver* de bestämmelser som finns i ellagen. Det anges uttryckligen i både äldre och nyare förarbetsuttalanden att innebörden av detta är att självkostnadsprincipen ska tillämpas. Ett kommunalt bolags bundenhet av ellagens principer kan aktualiseras i den mån en tillämpning av självkostnadsprincipen skulle innebära ett avgiftsuttag som strider mot 5 kap. ellagen. Att Energimarknadsinspektionen i sitt arbete möjligen inte beaktat självkostnadsprincipen i kommunallagen påverkar självklart inte tillämpligheten av denna. Ellagens förarbeten bygger inte på någon princip om att det är den som ensam reglerar storleken på nätföretagens avgifter. En kommun har inte sämre förutsättningar att driva nätbolag än en privat aktör. Skillnaden är att kommunen, som är ett offentligtorgan, är bunden av kommunallagen och därigenom inte har samma möjlighet att disponera över företagets resultat, vilket torde ha varit avsikten när verksamheten byggdes upp inom ramen för den kommunala sektorn.

RÄTTSLIG REGLERING M.M.

Lagtext

Relevanta bestämmelser och rättsfall i fråga om kommunallagen finns redovisade i förvaltningsrättens dom. Härutöver tillägger kammarrätten följande.

I 10 kap. 9 § kommunallagen anges att om ett fel har saknat betydelse för ärendets utgång, behöver beslutet inte upphävas. Detsamma gäller om beslutet har kommit att förlora sin betydelse till följd av senare inträffade förhållanden.

Av 4 kap. 1 § ellagen framgår att nättariffer ska vara objektiva och icke-diskriminerande. I 5 kap. finns bestämmelser om fastställande av intäktsram.

Med nättariff avses, enligt 1 kap. 5 § ellagen, avgifter och övriga villkor för överföring av el och för anslutning till en ledning eller ett ledningsnät. Enligt 5 a § samma kapitel avses med intäktsram de samlade intäkter som en nätkoncessionshavare högst får uppbära från nätverksamheten under en tillsynsperiod.

I 5 kap. ellagen, under rubriken ”Skälighetsbedömning av nätkoncessionshavares intäkter”, finns bl.a. följande bestämmelser.

Av 1 § framgår att en intäktsram ska fastställas i förväg för varje tillsynsperiod. I 6 § anges att intäktsramen ska täcka skäliga kostnader för att bedriva nätverksamhet under tillsynsperioden och ge en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten (kapitalbas). Hänsyn ska, enligt 7 §, även tas till kvaliteten i nätkoncessionshavarens sätt att bedriva nätverksamheten. I kapitlets 8 och 9 §§ finns vidare bestämmelser om hur skäliga kostnader i verksamheten respektive avkastning ska beräknas.

Enligt 7 kap. 1 § ellagen får ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen, utan hinder av bestämmelsen i 2 kap. 1 § kommunallagen om anknytning till kommunens område eller dess medlemmar, utanför kommunens område bedriva

1. produktion av och handel med el samt därmed sammanhängande verksamhet, eller
2. nätverksamhet i geografisk närhet till företagets nätverksamhet inom kommunen i syfte att uppnå en ändamålsenlig nätverksamhet.

I 7 kap. 2 § ellagen anges att om ett sådant kommunalt företag som avses i 3 kap. 16–18 §§ kommunallagen bedriver sådan verksamhet som avses i 7 kap. 1 § första punkten ellagen, ska verksamheten drivas på affärsmässig grund och redovisas särskilt.

Prövningen avseende skäligheten av de enskilda nättarifferna sker genom nätmyndighetens tillsyn enligt 12 kap. 1 § ellagen. Skäligheten av anslutningsavgifterna kan dock prövas direkt av nätmyndigheten inom ramen för nätkoncessionshavarens skyldigheter enligt 3 kap. 6–8 §§ samma lag, med möjlighet till överklagande till allmän förvaltningsdomstol (se 13 kap. 7 § ellagen).

Förarbeten

Av förarbetena i samband med att självkostnadsprincipen skrevs in i kommunallagen framgår bl.a. följande (se prop. 1993/94:188, s. 82). Självkostnadsprincipen gäller som huvudregel för all verksamhet som kommunen bedriver. Om det inte finns några bestämmelser om grunderna för avgiftsättningen i en speciallag gäller den allmänna självkostnadsprincipen i kommunallagen. Finns det särskilda bestämmelser i speciallagstiftningen som begränsar avgiftsuttaget för viss verksamhet gäller däremot de reglerna istället för den allmänna självkostnadsprincipen.

Av förarbetena (prop. 1993/94:162) som låg till grund för konkurrensutsättningen av den svenska marknaden för handel med och produktion av el, vilken föranledde ändringar i lagen (1902:71 s. 1) innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar (den tidigare ellagen) och införandet

av lagen (1994:618) om handel med el, m.m., framgår sammanfattningsvis bl.a. följande under rubriken ”Gällande bestämmelser, m.m.” se s. 122–123. Det bör observeras att termen elverksamhet i propositionen används för att beteckna produktion av och handel med el t.ex. för att särskilja denna från termen nätverksamhet, se bl.a. s. 103 och 126. ”Om kommunen verkar på ett område som är lagreglerat gäller bestämmelserna i den aktuella lagen framför kommunallagens bestämmelser i tillämpliga delar. På elområdet blir alltså kommunen om den direkt eller i ett kommunägt bolag bedriver elverksamhet bunden av bestämmelserna i ellagen på samma sätt som alla andra ägare av ledningar eller ledningsnät. Ellagen reglerar endast användningen av ledningsnät för överföring och distribution av el. [...] På grund av sin monopolställning är kommunen, liksom övriga eldistributörer, skyldig att, på talan av elkund, underkasta sig prisreglering vad avser dels den levererade elen, dels själva överföringen på ledningsnätet. Detta sker i syfte att åstadkomma en skälig prissättning. [...] Utöver de bestämmelser som ellagen anger för alla innehavare av områdes- och linjekoncession gäller kommunallagens bestämmelser för kommunal elverksamhet. Detta innebär bl.a. att den s.k. självkostnadsprincipen ska tillämpas. Ellagen reglerar inte verksamheten vid kraftverk för produktion av el. I den delen blir kommunen därför enbart bunden av bestämmelserna i kommunallagen.”

I Ellagstiftningsutredningens delbetänkande (SOU 1993:68), som låg till grund för propositionen ovan, anges följande (s. 215 och 222). ”På vissa områden är kommunernas verksamhet specialreglerad. Föreskrifter i andra lagar – vare sig dessa innebär specialreglering eller, såsom ellagen, är generella – gäller i stället för kommunallagens bestämmelser i den mån de avviker från dessa. [...] Det monopol som kommunala elverk – drivna i förvaltningsform eller bolagsform – nu kan ha på elområdet kommer enligt lagbestämmelser som föreslås i detta betänkande att ändras till att gälla nätverksamheten. Liksom hittills kommer monopolverksamheten att regleras genom speciella bestämmelser bl.a. i ellagen. Dessa bestämmelser kommer, i den mån de avviker från bestämmelser i kommunallagen eller rättspraxis

som har utvecklats i anslutning till den, att på samma sätt som nu gälla i stället för det övergripande kommunalrättsliga regelverket.”

Av förarbetena vid införandet av regleringen om intäktsramar framgår sammanfattningsvis bl.a. följande (jfr prop. 2008/09:141, s. 58, 60 f och 65). Såväl den gällande som den föreslagna regleringen syftar till att nätföretagens verksamhet ska bedrivas effektivt till låga kostnader. Regleringen ska syfta till att säkerhetsställa att kunden får betala ett skäligt pris för nättjänsten. Vidare ska regleringen bidra till att ge kunderna en långsiktig leveranssäkerhet och trygga den svenska elförsörjningen. Nätföretagen ska också få stabila och långsiktiga villkor för sin nätverksamhet. Ytterligare ett viktigt mål med regleringen är att den ska understödja utvecklingen av en väl fungerande elmarknad. En förutsättning för att nätverksamhet ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt är att nätföretagen har rätt till en rimlig avkastning på det kapital som krävs för att bedriva verksamheten. En rimlig avkastning motsvarar den avkastning som fordras för att i konkurrens med alternativa placeringar med motsvarande risk kunna attrahera kapital för investeringar. Huvudprincipen att intäktsramen ska täcka skäliga kostnader bör komma till uttryck redan i ellagen. De kostnader som avses är i huvudsak kostnader för kapital samt löpande rörliga och fasta kostnader i nätverksamheten. Vid sidan om priset är kvaliteten på nättjänsten av stor betydelse för kunden. Det är därför önskvärt att pris och kvalitet relateras till varandra. Att intäktsramen ska täcka skäliga kostnader för att bedriva nätverksamheten betyder att det inte nödvändigtvis är nätföretagets faktiska kostnader som ska tas upp vid beräkningen. Ett nätföretag som har onödigt höga kostnader på grund av ett sämre sätt att bedriva sin verksamhet bör inte kunna föra dessa kostnader vidare till kunderna genom nättarifferna. Om regleringen av nätföretagens intäkter enbart fokuserar på att bedöma vilka kostnader som kan anses vara skäliga för att tillhandahålla en nättjänst, oberoende av kvalitet, riskerar kunderna att få betala höga nättariffer i förhållande till kvaliteten i överföringen av el. Det är också rimligt att

regleringen har en sådan utformning att nätföretagen får incitament att minska sina påverkbara kostnader över tiden.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Olle Lindeblads talan i förvaltningsrätten var begränsad till att avse endast den del av de överklagade besluten som rör Borås Elnät AB. Även förvaltningsrättens prövning synes begränsad på motsvarande sätt. Prövningsramen i målet är därmed om de tre beslut som fattats av Borås Stads kommunfullmäktige respektive kommunstyrelse i den del de avser Borås Elnät AB strider mot lag eller inte.

Borås Stad menar att det är ellagens bestämmelser om intäktsram och nättariffer som styr avgiftsuttaget i Borås Elnät AB och att de kommunalrättsliga principerna därmed inte är tillämpliga på bolaget. Därmed strider inte avkastningskravet och användandet av det överskott som genererats i bolaget mot lag.

Olle Lindeblad anför att de överklagade besluten angående avkastningskrav om 13 procent för det kommunala bolaget Borås Elnät AB samt koncernbidrag inom den kommunala koncern som detta bolag tillhör är olagliga, då de strider mot självkostnadsprincipen i kommunallagen. Han anför även att besluten strider mot likställighetsprincipen i samma lag.

Den första fråga som kammarrätten har att ta ställning till är vilka bestämmelser som reglerar nättariffer för kommunala bolag på detta område.

I ellagen finns, utöver bestämmelserna i sjunde kapitlet, inte några uttalanden om tillämpningen av de kommunalrättsliga principerna på kommunala bolag som bedriver nätverksamhet.

I ellagen finns ett antal bestämmelser som reglerar skäligheten av nätbolagens intäkter och avgifter, dels i form av förhandsregleringen genom intäktsramarna, dels genom regeln i 4 kap. 1 § ellagen om utformningen av nättarifferna. Syftet med reglerna är bl.a. att åstadkomma skälig prissättning för nättjänster och att nätverksamheter ska bedrivas effektivt och till låga kostnader. Prisreglering på området har bedömts vara nödvändig med hänsyn till att det är fråga om en marknad med s.k. naturligt monopol. Det framgår redan av uttalandena inför avregleringen av marknaden för produktion av och handel med el att lagstiftaren utformat ramar för hur skälighetsbedömningen av avgiftsuttaget i nätverksamheten ska göras. I samband med införandet av intäktsramarna har regleringen av avgiftssättningen tydliggjorts ännu mer. I 5 kap. 6 § ellagen har angetts att det endast är skäliga kostnader för att bedriva nätverksamhet som kan beaktas vid bestämmandet av intäktsramen. Beräkningen av kostnaderna sker utifrån vissa reglerande principer. Detta innebär att kostnader som är oskäligt höga inte kommer att täckas av intäktsramen. Skäliga kostnader är inte detsamma som självkostnad. Bestämmelserna om skälig kostnad, tillsammans med ellagens regelsystem för utformningen av avgifter inom nätverksamhet, innebär en sådan begränsning av självkostnadsprincipen att denna inte kan tillämpas självständigt för bolag som bedriver nätverksamhet. Ellagens bestämmelser om nättariffer och intäktsram är därmed att anse som sådan speciallag som medför att självkostnadsprincipen inte ska gälla för kommunala nätbolag.

Mot denna bakgrund anser kammarrätten att ellagens bestämmelser om intäkter och avgifter inom nätverksamhet har företräde framför de mer allmänna bestämmelserna om avgiftssättning i kommunallagen, däribland självkostnadsprincipen. Såsom Olle Lindeblad har lyft fram förekommer det hänvisningar till undantagen från självkostnadsprincipen i ellagens 7 kap. i senare utredningar (SOU 2007:72 Kommunal kompetens i utveckling och SOU 2011:43 Offentlig upphandling från eget företag?! – och vissa andra frågor). Kammarrätten anser dock att dessa uttalanden inte föranleder någon annan bedömning, särskilt mot bakgrund av att utredningarna inte särskilt

behandlar just nätverksamhet eller elområdet som sådant. Borås Stads beslut kan därmed inte anses strida mot lag på den grund som förvaltningsrätten kommit fram till. Med hänvisning till att avgiftsuttaget i nätverksamheten regleras i ellagen medför inte heller likställighetsprincipen att de överklagade besluten är olagliga. Det har inte heller anförts att besluten skulle strida mot bestämmelserna i ellagen.

Olle Lindeblad har i förvaltningsrätten också anført att kommunstyrelsens beslut den 4 mars 2013 att fastställa det slutliga koncernbidraget för koncernen Borås Stadshus AB (kammarrättens mål nr 326-14) ska upphävas på grund av bristande befogenhet. I underlaget för kommunfullmäktiges beslut den 21 mars 2013 bekräftas att kommunstyrelsen fattat sitt beslut utan formell behörighet. Genom detta senare beslut har kommunfullmäktige tagit ställning till och godkänt de slutliga koncernbidragen och har även godkänt kommunstyrelsens åtgärd. Kammarrätten konstaterar att de slutliga koncernbidrag som godkänts av kommunfullmäktige är desamma som godkänts av kommunstyrelsen. Eftersom kommunfullmäktige har fattat slutligt beslut i den aktuella frågan och det, med hänsyn till det anförda, saknas skäl att ingripa emot fullmäktigebeslutet har kommunstyrelsens beslut inte längre någon självständig verkan. Skäl för att upphäva detta beslut finns därför inte.

Sammanfattningsvis bedömer alltså kammarrätten att de av Olle Lindeblad anförda grunderna inte utgör skäl för att upphäva något av Borås Stads nu prövade beslut. Överklagandet ska därför bifallas och förvaltningsrättens dom ska upphävas.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 1).

Gert Svenson

Göran Mattsson

Maria Krönmark
referent

I avgörandet har även de särskilda ledamöterna Sten Franzén (skiljaktig mening) och Ragnhild Klintberg deltagit.

Föredragande: Cecilia Sjöstrand

Sten Franzéns skiljaktiga mening

Jag delar inte majoritetens tolkning av bestämmelserna i 4 och 5 kap. ellagen med avseende på principerna för prissättningen av tjänster i kommunala elbolags nätverksamhet. Ordningen med en av den s.k. nätmyndigheten prövad *intäktsram* tar rimligen primärt sikte på att förhindra nätbolagen att kunna tillgodoräkna sig oskäligen intäkter grundade på för höga kostnader med hänsyn till att det rör sig om naturliga monopol i nätverksamheten. Om kostnaderna däremot är skäligen måste lika rimligt den allmänna ordningen i kommunal verksamhet gälla, dvs. *självkostnadsprincipen* sådan den uttrycks i 2 kap. 7 § och 8 kap. 3 c § kommunallagen och – vad gäller förhållandena i föreliggande mål – i 7 kap. 1–2 §§ ellagen.

Då det därmed enligt min mening saknas uttryckligt lagstöd för annan bedömning i detta hänseende skall således överklagandet avslås och förvaltningsrättens dom fastställas.

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I JÖNKÖPING**

Ulf Nordberg

DOM

2014-01-17

Meddelad i

Jönköping

Mål nr

544-13

1031-13

1494-13

1588-13

Enhet 2

KLAGANDE

Olle Lindeblad, 530318-5614

Skogsrydsvägen 53

506 49 Borås

MOTPART

Borås Stad

501 80 Borås

ÖVERKLAGADE BESLUT

1. Kommunfullmäktiges beslut 2013-01-24, § 4 (544-13)
2. Kommunstyrelsens beslut 2013-03-04, § 98 (1031-13)
3. Kommunfullmäktiges beslut 2013-03-21, § 31 (1494-13)
4. Kommunfullmäktiges beslut 2013-03-21, § 33 (1588-13)

SAKEN

Laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900), KL

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten upphäver de överklagade besluten.

Förvaltningsrättens intermistiska beslut upphör därmed att gälla.

ÖVERKLAGADE BESLUT

Genom det **första** överklagade beslutet har kommunfullmäktige beslutat att fastställa, i enlighet med förslag till budget 2013 för de kommunala bolagen, föreslagna avkastningskrav och finansiella mål som är närmare angivna i bilaga till beslutet. Bland dessa finns såvitt i målet är aktuellt ett avkastningskrav för Borås Elnät AB (Elnät) som avser räntabilitet på eget kapital. Kravet uttrycks i procent (13 procent) och definieras som förhållandet mellan resultat efter finansiella poster och det egna kapitalet.

Dok.Id 114832

PostadressBox 2201
550 02 Jönköping**Besöksadress**

Hamngatan 15

Telefon

036-15 66 00

E-post:forvaltningsrattenijonkoping@dom.se
www.forvaltningsrattenijonkoping.domstol.se**Telefax**

036-15 66 55

Expeditionstidmåndag – fredag
08:00-16:00

Genom det **andra** överklagade beslutet har kommunstyrelsen beslutat att godkänna Borås Stadshus AB:s (Stadshus) förslag till slutliga koncernbidrag.

Genom det **tredje** överklagade beslutet har kommunfullmäktige beslutat att godkänna Stadshus förslag till slutliga koncernbidrag. Kommunfullmäktige beslutade även att godkänna den åtgärd som kommunstyrelsen vidtagit genom det andra överklagade beslutet (se ovan, förvaltningsrättens anm.).

Genom det **fjärde** överklagade beslutet har kommunfullmäktige beslutat att i enlighet med upprättade förslag fastställa nya bolagsordningar och ägardirektiv för Stadshus, Borås Energi och Miljö AB (BEM), Elnät, Borås Djurpark AB (Djurpark), Borås kommuns Parkerings AB (Parkerings), Industribyggnader i Borås AB (IBAB), BoråsBorås TME AB (TME), Borås Lokaltrafik AB (Lokaltrafik), Inkubatorn i Borås AB (Inkubatorn), BSTF AB, AB Bostäder i Borås (Bostäder), Fristadsbostäder AB, Viskafors AB, AB Toarpshus och AB Sandhultsbostäder. Kommunfullmäktige beslutade även att rekommendera bolagen att vid bolagsstämma fastställa de nya ägardirektiven och bolagsordningarna. Såvitt i målet är aktuellt innebär detta bl.a. följande för Elnät. Den text som finns i befintliga ägardirektiv under avsnitt 4, Grundläggande principer för bolagets verksamhet, föreslås införas även i bolagsordningens § 3:

Bolaget ska drivas enligt affärsmässiga grunder under iakttagande av det kommunala ändamålet och syftet med verksamheten och de kommunalrättsliga principer som framgår av dessa direktiv.

Vidare föreslås att självkostnadsprincipen och principen att inte driva bolagen med vinstsyfte ska framgå tydligare än i befintliga styrdokument. Till detta läggs en definition av självkostnadsprincipen av vilken framgår att ägaren har möjlighet till skälig avkastning på nedlagt kapital i enlighet

med de avkastningskrav kommunfullmäktige årligen fastställer. För Elnät föreslås följande lydelse:

Bolaget ska tillämpa de kommunalrättsliga principerna enligt 2 kap. KL och 8 kap. 3 c § KL samt verka i enlighet med ellagen. I självkostnadsprincipen kan en skälig avkastning på det egna kapitalet ingå, i enlighet med kommunfullmäktiges årligen fastställda avkastningskrav.

Den för Elnät föreslagna lydelsen skiljer sig från andra bolag genom tillägg i form av hänvisning till ellagen och dess bestämmelser om bl.a. intäktsram.

Förvaltningsrätten har genom beslut 27 mars 2013 bifallit Olle Lindeblads yrkande och förordnat att det andra överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla (inhibition). Genom beslut den 12 april 2013 har förvaltningsrätten avslagit Borås Stads yrkande om hävning av inhibitionsbeslutet.

Förvaltningsrätten har genom beslut 2 april 2013 bifallit Olle Lindeblads yrkande och förordnat att det tredje överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla (inhibition). Genom beslut den 12 april 2013 har förvaltningsrätten avslagit Borås Stads yrkande om hävning av inhibitionsbeslutet.

YRKANDEN

Olle Lindeblad yrkar att förvaltningsrätten ska upphäva de överklagade besluten.

Borås stad anser att överklagandena ska avslås.

VAD PARTERNA ANFÖR

Olle Lindeblad: Det **första** överklagade beslutet, såvitt avser Elnäts resultat och avkastning på eget kapital för år 2013, är att uppfatta som ett direktiv från ägaren i den koncern där Stadshus är moderbolag till Elnät att i Elnäts verksamhet inte tillämpa självkostnadsprincipen. Beslutet strider därför mot lag och ska upphävas. Nätavgifterna som debiteras kunderna resulterar i ett betydande överskott i verksamheten, vilket möjliggörs genom att bolaget utnyttjar en monopolsituation. Istället för att använda medlen för att förbättra nätet beslutas årligen om koncernbidrag till Stadshus, som i sin tur delar ut pengarna till bolag i koncernen med strukturella underskott. Elnät har under perioden 2005 – 2010 lämnat koncernbidrag till Stadshus med ett sammanlagt belopp på 82,8 Mkr. Vidare har det under den aktuella perioden gjorts avskrivningar utöver plan med 57,4 Mkr. Koncernbidragen och överavskrivningarna motsvarar under perioden drygt tio procent av bolagets omsättning med anknytning till nätverksamheten. Då Elnäts koncession endast avser en del av Borås kommun innebär detta att bolagets kunder indirekt får stå för kostnader som borde finansieras genom skatteuttag. Elnäts verksamhet strider därför även mot likställighetsprincipen i KL. Beslutet är att uppfatta som ett direktiv från ägaren av Stadshus till Elnät om att Elnäts resultat från nätverksamheten ska uppgå till 24 Mkr, motsvarande en avkastning på 13 procent. Enligt Statistiska Centralbyrån (SCB) är den genomsnittliga avkastningen på totalt eget kapital för det privata näringslivet i sin helhet 8 procent för år 2011.

Genom det **andra** överklagade beslutet har kommunstyrelsen överskridit sin befogenhet. Kommunstyrelsen har inte befogenhet att utan delegation från kommunfullmäktige fatta beslut om koncernbidrag. Uppgiften i det överklagade beslutet om att kommunfullmäktige den 21 februari 2013 hade fattat beslut om delegation är felaktig. Därmed är beslutet inte lagligen grundat och ska därför upphävas. Beslutet kan inte uppfattas på annat sätt

än att Stadshus förslag om slutgiltiga koncernbidrag fastställs. Beslutet kan inte ses som ett förberedande beslut.

Det **tredje** överklagade beslutet är att uppfatta som ett direktiv, från ägaren av Stadshus till Elnät, om att lämna ett koncernbidrag till moderbolaget som innebär att Elnät avhänder sig tillgångar på ett sätt som inte är förenligt med självkostnadsprincipen i KL. Beslutet strider därför mot lag och ska upphävas.

I det **fjärde** överklagade beslutet har kommunfullmäktige beslutat om tilllägg i de kommunala bolagens bolagsordningar där bl.a. följande formulering ingår. I självkostnadsprincipen kan en skälig avkastning ingå, i enlighet med kommunfullmäktiges årligen fastställda avkastningskrav. Denna formulering strider mot självkostnadsprincipen såsom den kommer till uttryck i 8 kap. 3 c § KL och mot förbudet mot vinstsyfte i 2 kap. 7 § KL. Beslutet strider därför mot lag och ska upphävas. Kommunfullmäktige har genom tillägget förbehållit sig rätten att besluta om storleken på avkastningen i bolagen. Respektive bolag är således inte bunden av en korrekt tillämpning av självkostnadsprincipen såsom den är uttryckt i KL utan åläggs därutöver ett krav på s.k. skälig avkastning. Även storleken på denna skäliga avkastning förbehåller sig kommunfullmäktige rätten att bestämma. På detta sätt kringgår kommunen syftet med den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2013 och betar medborgarna även fortsättningsvis möjligheten att föra talan direkt mot bolagen under åberopande av de kommunalrättsliga principerna. Det överklagade beslutet strider därför mot lag. Det är inte fråga om något förberedande beslut utan ett uttryckligt direktiv till respektive bolag att tillämpa någon annan princip än självkostnad i den löpande verksamheten. Självkostnadsprincipen omfattar kostnader för anskaffning av *externt* kapital. I den mån bolag behöver låna upp medel för finansiering av verksamhet är naturligtvis denna kostnad i form av ränta en utgift för bolaget som ryms inom självkostnaden. Det målet rör

sig om är avkastning på *eget* kapital, d.v.s. utdelning till ägarna som möjliggörs genom att bolaget genererar ett eget positivt resultat eller annorlunda uttryckt vinst. Genom KL:s vinstförbud och självkostnadsprincip är de kommunala företagen förhindrade att lämna avkastning på eget kapital. I sammanhanget bör beaktas att Borås stad inte tillskjutit något eget kapital till Elnät utan har bokföringsmässigt tillgodogjort sig ca 70 Mkr i samband med bolagiseringen av verksamheten år 1996. Resterande del av köpeskillingen finansierades genom en revers utställd av Elnät. Kommunen har därefter vid försäljning av aktierna i Elnät till Stadshus tillgodogjort sig ytterligare drygt 146 Mkr. Genom att det av Borås elförbrukare gemensamt uppbyggda elnätet satts på bolag har kommunen skaffat sig ränteintäkter på kapitalbelopp om cirka 316 Mkr: Dessa räntor belastar verksamheterna och påverkar debiteringen mot kunderna. Lite tillspetsat kan sägas att elanvändarna fått betala elnätet en gång till genom att kommunen sålt elnätet till sig själv och skickat räkningen till elnätskunderna.

Borås stad: Vad gäller det **första** överklagade beslutet har Energimarknadsinspektionen (EI) fastställt intäktsramen för Elnät under tillsynsperioden 2012 – 2015. Det är utifrån denna av myndighet fastställda intäktsram som tarifferna har beräknats. Indirekt har intäktsramen, i vart fall i budget, gett utrymme för ett överskott i elnätsverksamheten på ca 23,5 Mkr för år 2013. Eltarifferna har inte höjts för år 2013 utan överensstämmer med de som började gälla den 1 april 2012. Därtill kan konstateras att Elnät i likhet med flera andra koncessionshavare har överklagat EI:s beslut om intäktsram för innevarande tillsynsperiod. Aktuella mål är anhängiga vid Förvaltningsrätten i Linköping. Då tarifferna bedömts skäliga av EI är de förenliga med ellagen. Det är dessa tariffer som ligger till grund för den totala intäktsramen samt möjligheten att bugetera för ett överskott i verksamheten. Om det sedan utfallet blir ett överskott återstår att se. Ellagens bestämmelser bör anses utgöra sådana specialbestämmelser som har företräde framför den generella självkostnadsprincipen i KL vid bedöm-

ning av skäligheten av uttagna avgifter för eldistribution. Det borde således vara vid prövningen i Förvaltningsrätten i Linköping som skäligheten av den totala intäktsramen görs och inte vid en laglighetsprövning av ett fullmäktigeuttalande om avkastningsförväntningar på det kommunala nätbolaget.

Vad gäller det **andra och tredje** överklagade beslutet ska såväl Stadshus som dess dotterbolag bereda kommunfullmäktige tillfälle att yttra sig innan beslut fattas som är av större vikt eller har principiell betydelse. Detta framgår av respektive bolags bolagsordningar. Inför bolagens bolagsstämmor, där bokslut och koncernbidrag ska fastställas, har Stadshus inhämtat fullmäktiges yttrande om de preliminära koncernbidragen i enlighet med koncernbidragen. Styrelsen i bolaget beslutade om detta den 17 januari 2013. Kommunstyrelsen beredde ärendet inför fullmäktigebeslutet och beslutade att föreslå fullmäktige dels att besluta att de preliminära koncernbidragen skulle godkännas, dels att delegera till kommunstyrelsen att, efter förslag från Stadshus, besluta om de slutliga koncernbidragen. Kommunstyrelsens förslag skulle ha behandlats på kommunfullmäktiges sammanträde den 21 februari 2013. Till följd av förbiseende gjordes inte detta, utan förslagen kom istället att behandlas vid kommunfullmäktiges sammanträde den 21 mars 2013. I beslutsunderlaget vid det sistnämnda sammanträdet fanns såväl de ursprungliga handlingarna som det andra överklagade beslutet. Kommunfullmäktige har således tagit ställning till frågan om koncernbidrag innan det slutgiltiga beslutet som fattas vid bolagsstämman den 2 april 2013. Kommunstyrelsens beslut saknar således självständig betydelse och kan istället anses utgöra ett rent förberedande beslut som inte är överklagbart.

Vad gäller det **fjärde** överklagade beslutet så innebär tillägget att skälig avkastning på eget kapital kan beaktas inom ramen för självkostnadsprincipen. Det gäller i förevarande fall med förbehåll för att kommunfullmäk-

tige fattar ett årligt beslut av sådant slag. Dessa kommande beslut av kommunfullmäktige kan på sedvanligt sätt överklagas av kommuninvånarna genom laglighetsprövning. Det aktuella beslutet är således i denna del endast en form av förberedande beslut och en upplysning om avkastningskrav för respektive bolag. De kommande besluten om avkastningskrav kan komma att skilja sig åt, såväl mellan bolagen som mellan olika år. Hänsyn kan då tas bl.a. till hur respektive bolag har gått ekonomiskt föregående år och vad kommunen som ägare eventuellt har fått skjuta till i form av eget kapital, samt annan speciallagstiftning som gäller för respektive bolag. Det går således inte utifrån det överklagade beslutet att dra slutsatsen att kommunfullmäktige har beslutat att ens någon avkastning på det egna kapitalet ska tas ut från något av bolagen, än mindre vilken nivå sådan avkastning ska ha för respektive bolag eller om den ska vara samma för alla kommande år. Redan av denna anledning bör överklagandet avslås. Därutöver hör kapitalkostnaderna till de kostnader som får tas med i en självkostnads kalkyl. I förarbetena anges att dessa ska beräknas efter gängse metod i enlighet med god redovisningssed. Det borde innebära att viss avkastning på det egna kapitalet kan erhållas eller, annorlunda uttryckt, att kommunen får beräkna internränta på det kapital som kommunen försett verksamheten med. Därmed skulle det således inte finnas något absolut förbud mot att intäkterna till viss del överstiger kostnaderna, så länge överskottet beräknas enligt gängse metod och i enlighet med god redovisningssed. Detta synes naturligt, eftersom det knappast hade ifrågasatts att i självkostnads kalkylen räkna med räntekostnader till motsvarande belopp, om kapitalbeloppet hade varit externt upplånat istället för till ägaren hänförligt eget kapital. Eftersom kommunfullmäktige inte har tagit ställning till om det ska finnas något avkastningskrav för något av bolagen under kommande år, kan beslutet inte anses strida mot självkostnadsprincipen enligt 8 kap. 3 c § KL. Slutligen bör beaktas att för viss verksamhet finns speciallagstiftning, t.ex. ellagen. Inget av de kommunala bolagen handlar med el, varför det generella undantaget från självkostnad och en del andra kompetensregler inte

gäller. I ellagen finns dock regler för hur avgift för elnätsverksamhet får tas ut. Enligt dessa tilldelas Elnät av EI en intäktsram över ett antal år inom vilken bolaget får ta sina avgifter utifrån satta tariffer, varför speciallagstiftningen tar över den kommunala självkostnadsprincipen i den mån de är motstridiga.

SKÄLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Gällande regler

Enligt 10 kap. 1 § KL har varje medlem av en kommun rätt att få lagligheten av kommunens beslut prövad genom att överklaga dem hos förvaltningsrätten. I 10 kap. 4 § KL anges att klaganden ska ange de omständigheter som han stöder sitt överklagande på. Av 10 kap. 10 § KL framgår att förvaltningsrätten vid prövningen av överklagandet inte får beakta andra omständigheter än sådana som klaganden har hänvisat till före klagotidens utgång.

Enligt 10 kap. 8 § första stycket KL ska ett beslut upphävas om

1. det inte har tillkommit i laga ordning,
2. beslutet hänför sig till något som inte är en angelägenhet för kommunen,
3. det organ som fattat beslutet har överskridit sina befogenheter, eller
4. beslutet strider mot lag eller annan författning.

Enligt 2 kap. 2 § KL ska kommuner och landsting behandla sina medlemmar lika, om det inte finns sakliga skäl för något annat (likställighetsprincipen).

I 2 kap. 7 § KL anges följande. Kommuner och landsting får driva näringsverksamhet, om den drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna i kommunen eller landstinget.

Det stadgas i 3 kap. 17 § första stycket KL att om en kommun eller ett landsting med stöd av 16 § lämnar över vården av en kommunal angelägenhet till ett aktiebolag där kommunen eller landstinget direkt eller indirekt innehar samtliga aktier, ska fullmäktige

1. fastställa det kommunala ändamålet med verksamheten,
2. se till att det fastställda kommunala ändamålet och de kommunala behoven som utgör ram för verksamheten anges i bolagsordningen,
3. utse samtliga styrelseledamöter, och
4. se till att det anges i bolagsordningen att fullmäktige får ta ställning innan sådana beslut i verksamheten som är av principiell beskaffenhet eller annars av större vikt fattas.

Enligt 8 kap. 3 b § KL får kommuner ta ut avgifter för tjänster och nyttigheter som de tillhandahåller. I paragrafens andra stycke föreskrivs att kommuner för tjänster och nyttigheter som de är skyldiga att tillhandahålla får ta ut avgifter bara om det är särskilt föreskrivet.

Av 8 kap. 3 c § KL framgår följande. Kommuner och landsting får inte ta ut högre avgifter än som svarar mot kostnaderna för de tjänster eller nyttigheter som kommunen eller landstinget tillhandahåller (självkostnaden).

Av förarbetena till kommunallagen framgår bl.a. följande. Kravet för att kommuner ska få driva näringsverksamhet är att denna drivs utan vinstsyfte och går ut på att tillhandahålla allmännyttiga anläggningar eller tjänster åt medlemmarna. Det poängteras dock att det inte uppställs något absolut vinstförbud. Bedömningen av i vilken mån en kommunal verksamhet får generera överskott och hur detta får användas ligger i stället inom ramen för tillämpningen av självkostnadsprincipen. Vad regeln i 2 kap. 7 § KL uttrycker är att syftet i huvudsak inte får vara att bereda vinst (jfr prop. 1990/91:117 s. 34).

Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) har i rättsfallet RÅ 1992 ref. 52 funnit att ett upplåtelseavtals förenlighet med den kommunala självkostnadsprincipen kan prövas med hänsyn till den betydelse vederlaget har för bolagets taxesättning. Därvid uttalade HFD att kommunens beslut att med ett fastställt årligt arrende upplåta sin andelskraft till sitt bolag i den mån arrendet överstiger kommunens kapitalkostnad m.m. kan strida mot den kommunala självkostnadsprincipen och alltså vara ogiltigt. Ställning måste därför tas till om klagandena kan anses ha visat att den ersättning bolaget ska utge till kommunen överstiger kommunens egna kostnader för kraften.

Ett kommunägt aktiebolag har enligt för bolaget gällande arbetsordning att svara för elförsörjningen inom kommunens centralort samt, i lämplig omfattning, för fjärrvärmeförsörjning inom kommunen. Av kommunfullmäktige fattat beslut om ändring i arbetsordningen, varigenom bolaget fick tillåtelse att använda vinstmedel inom bolagets totala verksamhet och grunda tariffer på självkostnader utan uppdelning på olika energiformer, har ansetts ge bolaget möjlighet att åsidosätta självkostnadsprincipen för någon av abonnentgrupperna och därför upphävts såsom befogenhetsöverskridande (RÅ 1987 ref. 52).

I underlaget för en självkostnadsberäkning ingår ofta, beroende på hur den kommunala verksamheten utövas, ett stort antal komponenter. Många av dessa kan icke bestämmas på ett exakt sätt utan måste baseras på mer eller mindre osäkra bedömningar. Den beräknade självkostnaden får därför närmast karaktär av riktvärde. Härtill kommer att åtskilliga osäkerhetsmoment föreligger när det gäller att slå ut den beräknade självkostnaden på avgifter för tjänster av olika slag (RÅ 1975 ref. 109).

Utredning

I kommunstyrelsens förslag till budget (2012-12-17, ref. 2012/KS0671) anges bl.a. följande. Elnät började sin verksamhet i bolagsform år 1996. Bolagets utveckling har genererat stabila årliga överskott. Detta har gjort att bolaget utöver lämnade koncernbidrag, genom överavskrivning, kunnat bygga upp en obeskattad reserv som 2011 uppgick till 116,3 Mkr.

Förvaltningsrättens bedömning

De överklagade besluten gäller i huvudsak ramarna för Elnäts verksamhet under år 2013 och då särskilt om ramarna har bestämts i enlighet med de krav som följer av den kommunala självkostnadsprincipen eller inte. Att intäkterna är något högre än kostnaderna är i princip godtagbart. Likaså att kommunen betingar sig viss ersättning för sina kostnader för att förse verksamheten med kapital. Ett mer påtagligt överskott tyder dock på att verksamheten inte bedrivs på ett sådant sätt att intäkterna motsvarar kostnaderna. Att koncernbidrag lämnas kan också, särskilt om de är av en viss storlek, tyda på att verksamheten bedrivs med syfte att ge större överskott än vad som motiveras av nödvändiga kostnader i verksamheten.

För 2013 har ett påtagligt överskott budgeterats i Elnäts verksamhet. Vidare har beslutats om ett större koncernbidrag. Därutöver har det i bolagsordningen tagits in en föreskrift om skälig avkastning på eget kapital kan ingå i självkostnadsprincipen. Av utredningen i målet framgår att verksamheten även tidigare genererat stabila överskott och att koncernbidrag lämnats även tidigare. Något behov av överskott för att täcka ansamlade förluster har inte påvisats. Inte heller i övrigt har omständigheter framkommit som tyder på att Elnät har ett omedelbart behov av kapitaltillskott för att finansiera kostnader i verksamheten. Slutligen har kommunen inte visat att överskott och koncernbidrag varit nödvändiga för att kompensera kommunen för kostnader den haft för bolagets räkning. Mot bakgrund härav finner förvaltningsrätten att kommunfullmäktige och kommunstyrelsen i strid

med KL:s bestämmelser har beslutat om att historiska överskott ska användas för annat än kostnader i verksamheten och att verksamheten under år 2013 och fortsättningsvis ska bedrivas på sådant sätt att större överskott uppstår än vad som är motiverat av nödvändiga kostnader i verksamheten.

Elnäts verksamhet omfattas inte av undantagen från självkostnadsprincipen enligt 7 kap. 1 – 2 §§ Ellagen. Inte heller övriga bestämmelser i ellagen medför att sådant undantag kan anses föreligga. Således finns skäl enligt 10 kap. 8 § KL att upphäva de överklagade besluten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR,

För Borås stad, se bilaga (DV 3109/1 D).

Kommunmedlem delges domen genom kungörelse.

Bo Johansson

I avgörandet har även deltagit de särskilda ledamöterna Håkan Bredin och Svenolof Grenabo.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Jönköping.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nå för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.